

УДК 636.082(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2026.147.2.35>

МОНІТОРИНГ ПІДКОНТРОЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ТВАРИННИЦТВА В УМОВАХ ТРИВАЛОГО ВІЙСЬКОГО СТАНУ

Почукалін А. Є. – к.с.-г.н.,

с.н.с. лабораторії розведення молочної худоби,

Інститут розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця Національної академії
аграрних наук України

orcid.org/0000-0003-2280-5371

Задля виявлення змін у породній і видовій структурі багатьох галузей тваринництва застосовують постійний моніторинг. Це, у свою чергу дозволяє систематично оцінювати популяції сільськогосподарських тварин за чисельністю та розвитком господарськи-корисних ознак. Метою дослідження було встановити розмір підконтрольної частини тваринництва, а також провести моніторинг за цим показником у регіонах в умовах тривалого військового стану. Подати діапазон мінливості селекційних ознак за галузями тваринництва. Підконтрольне (племінне) поголів'я тваринництва в Україні у 2024 році становить 3 036 045 голів (577 статусів), у тому числі молочне скотарство 356 230 голів (307), м'ясне скотарство 21 677 голів (41), свинарство 91 006 голів (41), вівчарство 27 180 голів (25), конярство 1722 голови (23), птахівництво 2 481 200 голів (11), рибицтво 43 638 голів (89), кролівництво 4010 голів (2) та бджільництво 9382 бджололині сім'ї (38). За ведення тривалих бойових дій відсутня інформація про племінних тварин низки областей, а саме АР Крим, Луганської, Донецької, Херсонської і частково Запорізької. Найбільш чисельними, щодо племінної частини тваринництва залишаються Волинська (47 855 гол.), Київська (47 716 гол.), Полтавська (48 731 гол.) та Черкаська (47 838 гол.) області. Основними центрами, де сконцентровано молочну худобу є – Черкаська, Хмельницька, Полтавська області, свинарство – Львівська, Тернопільська області, м'ясне скотарство – Волинська, Чернігівська, Київська області, конярство – Харківська, кролівництво лише у Черкаській області, птахівництво – Київська, Черкаська, рибицтво – Одеська, Харківська, Київська, бджільництво – Закарпатська, Івано-Франківська. Дослідженнями встановлено, що для більшості галузей тваринництва (молочне скотарство, свинарство, вівчарство, конярство, кролівництво, птахівництво, рибицтво) характерно розміщення основного масиву племінних тварин, птахів і видів риб у зоні Лісостепу, тоді як м'ясне скотарство та бджільництво залишається за Поліссям. Тваринництво Степу України загалом і підконтрольної частини зокрема залишається невизначеною, оскільки території тимчасово не підконтрольні.

Ключові слова: галузі тваринництва, підконтрольна (племінна) частина, самки, самці, селекційні ознаки, регіони, природо-кліматичні зони.

Pochukalin A. Ye. Monitoring of the controlled segment of livestock production under conditions of prolonged martial law

Continuous monitoring is used to identify changes in the breed and species structure of various livestock sectors. This, in turn, makes it possible to systematically assess agricultural animal populations in terms of size and the development of economically valuable traits. The aim of the study was to determine the size of the controlled segment of livestock production and to monitor this indicator across regions under conditions of prolonged martial law, as well as to present the range of variability of breeding traits by livestock sectors. In 2024, the controlled (breeding) livestock population in Ukraine amounted to 3,036,045 head (577 statuses), including dairy cattle – 356,230 head (307), beef cattle – 21,677 head (41), pigs – 91,006 head (41), sheep – 27,180 head (25), horses – 1,722 head (23), poultry – 2,481,200 head (11), fish farming – 43,638 head (89), rabbit breeding – 4,010 head (2), and beekeeping – 9,382 bee colonies (38).

© Почукалін А. Є., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Due to prolonged hostilities, information on breeding animals is unavailable for several regions, namely the Autonomous Republic of Crimea, Luhansk, Donetsk, Kherson, and partially Zaporizhzhia regions. The regions with the largest breeding livestock populations remain Volyn (47,855 head), Kyiv (47,716 head), Poltava (48,731 head), and Cherkasy (47,838 head) regions. The main centers of dairy cattle production are Cherkasy, Khmelnytskyi, and Poltava regions; pig production – Lviv and Ternopil regions; beef cattle – Volyn, Chernihiv, and Kyiv regions; horse breeding – Kharkiv region; rabbit breeding – exclusively Cherkasy region; poultry farming – Kyiv and Cherkasy regions; fish farming – Odesa, Kharkiv, and Kyiv regions; and beekeeping – Zakarpattia and Ivano-Frankivsk regions. The study established that for most livestock sectors (dairy cattle, pig breeding, sheep breeding, horse breeding, rabbit breeding, poultry farming, and fish farming), the main concentration of breeding animals, poultry, and fish species is located within the Forest-Steppe zone, whereas beef cattle breeding and beekeeping are predominantly concentrated in the Polissia zone. Livestock production in the Steppe zone of Ukraine, both in general and its controlled segment in particular, remains uncertain due to the temporary lack of territorial control.

Key words: livestock sectors, controlled (breeding) population, females, males, breeding traits, regions, natural and climatic zones.

Постановка проблеми. Тваринництво України – багатогалузева і функціональна структура, яка постійно змінюється під багатьма факторами, які здебільшого носять економічний та продовольчий характер. Тому, для оцінки стану та проблем галузей тваринництва, пошуку напрямків удосконалення та встановлення цільових параметрів розвитку, постійно проводиться моніторинг. Не менш важливою складовою тваринництва є її підконтрольна частина, яка слугує основним матеріалом удосконалення господарськи-корисних ознак порід сільськогосподарських тварин та видів. Тому моніторинг підконтрольної частини різних галузей тваринництва, вирішує комплекс заходів, де першочерговими залишається розмір популяції та рівень продуктивності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Моніторинг стану галузей тваринництва до і під час воєнних дій залишається актуальним. Інформаційні та літературні дані свідчать про помірне скорочення поголів'я окремих галузей тваринництва до повномасштабного вторгнення і його катастрофічне зниження, після. Слід відмітити, що особливо актуальним залишається питання розміру популяції на тимчасово непідконтрольних територіях, або прикордонних з росією. Так, у племінному свинарстві ліквідовано генофонд української степової білої та української степової рябої порід свиней, оскільки їх утримували лише в господарстві Херсонської області. Крім того, відмічено скорочення основних свиноматок на 23 %. У 2014 році Україна втратила 300 тисяч овець у зв'язку з анексією АР Крим. Повномасштабне вторгнення країни агресора – і ще зменшення на 85 тис. овець за рік. Племінне вівчарство зазнало також втрати генофонду цигайської породи. Під російською окупацією залишилось чотири кінних заводи, де утримувались 499 коней української верхової, новоолександрівської ваговозної, чистокровної верхової, орловської рисистої та створюваної української верхової порід. Скорочується і поголів'я кролів. Лише за один рік з 2023 до 2024 роки відбулось скорочення чисельності кролів на 2,3 %. [1, с. 15; 2, с. 78; 3, с. 102; 4, с. 255].

Дещо інша ситуація у рибицтві, де спостерігається збільшення загального обсягу виробництва аквакультури на 22 % у 2024 році порівняно з 2023 роком. До того ж, відмічено збільшення племінного поголів'я корів молочних та молочно-м'ясних корів на 7,8 % у 2023 році порівняно з 2021 роком. Крім того, за аналогічний період відбулось збільшення племінних корів м'ясного напряму продуктивності на 18,2 % [2, с. 77; 6, с. 66].

Постановка завдання. За допомогою Державного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві встановити загальне підконтрольне поголів'я, у тому числі за галузями тваринництва. Для об'єктивної оцінки проаналізувати чисельність племінних тварин, птиці та видів риб за регіонами та природо-кліматичними зонами України. Крім того, подані межі мінливості основних селекційних ознак за 2024 рік.

Вклад основного матеріалу дослідження. Загальне підконтрольне поголів'я тваринництва України у 2024 році становить 3 036 045 голів, яке розміщене у 577 суб'єктах племінної справи (табл. 1). Частка галузей тваринництва у загальній структурі нерівномірна, з найбільшою у птахівництві (81,7 %) та молочному скотарстві (11,7 %) і мінімальним значенням у кролівництві, конярстві (0,1 %) та бджільництві (наявність бджолиних сімей) 0,3 %.

Наявна популяція племінних птахів і бджолиних маток зосереджено у 11 птахорепродукторах та 38 суб'єктах з бджільництва (2 племінних заводів, 14 бджолорозплідників, 22 племінних пасіка) відповідно. Інші галузі тваринництва молочне (Мо) та м'ясне (Мя) скотарство, свинарство (Св), вівчарство (Вів), конярство (Кон), кролівництво та рибицтво (Риб) мають 545 463 тварин та видів риб. Частка самців у середньому становить 5,6 % з крайніми значеннями у свинарстві (0,3 %) та рибицтві (66,4 %), а самок відповідно 38,3 % з крайніми значеннями у свинарстві (11,3 %) та вівчарстві (63,6 %). Щодо наявності племінних статусів, то найчисельнішою є галузь молочного скотарства (53,2 %), рибицтва (15,4 %), м'ясного скотарства та свинарства (7,1 %). Менше 2 % займає кролівництво (0,3 %) та птахівництво (1,9 %).

Таблиця 1

Підконтрольне поголів'я за галузями тваринництва

Галузь	Статус	Усього:	у тому числі:	
			самців	самок
Молочне скотарство	307	356 230	–	156 110
М'ясне скотарство	41	21 677	218	9130
Свинарство	41	91 006	291	10 285
Вівчарство	25	27 180	704	17 297
Конярство	23	1722	54	664
Птахівництво	11	2 481 200	–	–
Рибицтво	89	43 638	28 991	14 646
Кролівництво	2	4010	140	1045
Бджільництво	38	9382	–	–

Наразі в Україні продовжено військовий стан. Його тривалість нерозривно пов'язана зі станом тваринництва, а особливо її підконтрольної (племінної частини). Бойові дії на території східної частини України призвели до скорочення поголів'я усіх галузей тваринництва, особливо великої рогатої худоби, свиней, овець та кіз [5]. Станом на 2024 рік племінне поголів'я відсутнє у АР Крим, Луганській, Донецькій, Херсонській та Запорізькій (за винятком конярства, де діє кінний завод у якому утримуються 132 гол., у тому числі 38 конематок).

Основними регіонами, де сконцентровано підконтрольну частину тваринництва залишаються Волинська (47 855 гол.), Київська (47 716 гол.), Полтавська

(48 731 гол.) та Черкаська (47 838 гол.) області (рис. 1). Понад 30 тисяч племінних тварин ... для Вінницької, Львівської та Чернігівської областей. Менше 10 тисяч голів мають 4 області, а саме Закарпатська (1793 гол.), Запорізька, Івано-Франківська (2480 гол.) та Чернівецька (8350 гол.).

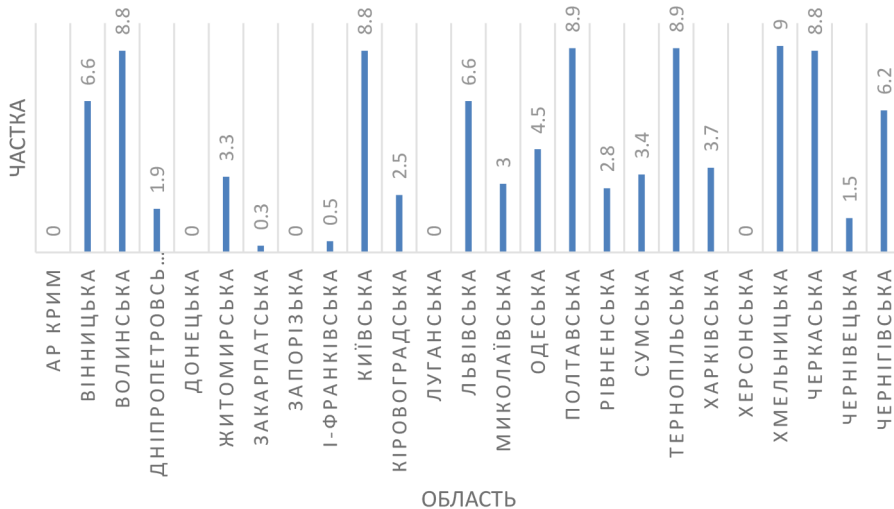

Рис. 1. Частка племінних тварин та видів риб за регіонами України

Також, слід відмітити регіони прикордоння з країною агресора, а саме Харківщину, Чернігівщину та Сумщину. У Харківській області зосереджено племінне поголів'я молочної худоби (10 533 гол.), конярства (256 гол.) та рибиництва (9300 гол.). У Сумській області – племінні господарства молочного скотарства (17 499 гол.), свинарства (817 гол.), конярства (53 гол.), рибиництва (300 гол.) та 820 бджолиних сімей. Підконтрольне поголів'я Чернігівської області представлене молочним (27 634 гол.) і м'ясним (3607 гол.) скотарством, конярством (225 гол.) та рибиництвом (2292 гол.).

Найбільш поширена в Україні галузь молочного скотарства, а її підконтрольне поголів'я сконцентроване у 20 областях (табл. 2), де найбільш чисельними, слід відмітити, Черкаську (39 573 гол.), Хмельницьку (34 654 гол.), Полтавську (33 338 гол.), Волинську (33 045 гол.) та Київську (32 766 гол.). Далі йде племінне свинарство з 15 областями та основними центрами у Львівській (28 760 гол.) та Тернопільській (21 503 гол.) областях. Для Волинської, Чернігівської та Київської областей характерно розміщення племінних ресурсів м'ясного скотарства. Конярство України сконцентроване у 12 областях за невисокої чисельності з коливанням від 256 голів у Харківській до 72 голів у Львівській.

Підконтрольне поголів'я кролів зосереджено лише у Черкаській області. Племінне птахівництво має господарства п'яти областей, де основними, слід виділити Київську (1 742 700 гол.) та Черкаську (570 500 гол.). Селекцією різних видів риб займаються суб'єкти 12 регіонів України. Найчисельнішими, виділено Одеську (9733 гол.), Харківську (9300 гол.) та Київську (9188 гол.), а незначна їх кількість у Вінницькій (273 гол.), Сумській (300 гол.) та Чернівецькій (0,9 %). Удосконаленням продуктивних ознак бджільництва займаються племінні суб'єкти Закарпатської (4603 бджолині матки) та Івано-Франківської (1192 матки) областей з найменшим їх зосередженням у Рівненській, Львівській та Чернівецькій.

Таблиця 2

Підконтрольне поголів'я у регіонах України. %

Область*	Галузь тваринництва						
	Мо	Мя	Св	Вів	Кон	Бдж	Риб
АР Крим	Тривають бойові дії						
Вн	8,54	–	5,79	–	–	–	0,6
Вл	9,28	36,70	0,86	0,61	–	–	13,5
Дніп	2,58	4,86	–	–	8,54	–	–
Дніц	Тривають бойові дії						
Жт	4,80	0,65	–	3,16	–	3,20	–
Зк	0,03	–	0,80	3,49	–	49,06	–
Зп	Тривають бойові дії						
ІФ	0,42	2,30	0,21	1,06	–	12,71	–
Кв	9,20	21,95	0,82	0,37	8,94	8,97	21,1
Крв	2,40	–	5,31	–	10,10	–	–
Лг	Тривають бойові дії						
Ль	1,16	1,52	31,60	0,37	4,18	1,60	6,2
Мк	3,46	–	4,42	–	–	–	–
Од	1,14	5,36	5,67	17,05	2,73	–	22,3
Пл	9,36	1,83	12,71	12,20	6,79	9,06	–
Рв	3,56	2,50	–	4,08	–	0,43	2,4
См	4,91	–	0,90	–	3,08	8,74	0,7
Тр	7,12	–	23,63	5,35	10,22	–	–
Хрк	2,96	–	–	–	14,87	–	21,3
Хрс	Тривають бойові дії						
Хм	9,73	0,78	1,50	44,77	–	4,64	1,1
Чрк	11,11	3,35	1,55	–	6,39	–	4,6
Чрв	0,48	1,58	4,22	7,48	–	1,60	0,9
Чрг	7,76	16,64	–	–	13,07	–	5,3

* – Скорочення областей наведено згідно Наказу «Про затвердження Правил написання українських географічних назв на картах та в інших виданнях».

Також, слід відмітити райони областей у яких розміщене підконтрольне поголів'я тваринництва України. Встановлено, що зі 136 діючих районів лише 88 районів (65 %) мають суб'єктів з племінної справи. Крім того у 9 областях задіяні усі наявні райони. У 35 районах чотирьох областей та АР Крим не зареєстровані суб'єкти з племінної справи у зв'язку з продовженням бойових дій. Серед найчисельніших районів (рис. 2) слід відмітити Луцький, Бориспільський, Полтавський та Черкаський, де враховано загальну кількість племінних тварин разом з птахівництвом.

Також є відмінності районів за розміщенням поголів'я різних галузей тваринництва. Лише одну галузь тваринництва використовують у 41 районі (47 %), дві – 20 районів (23 %), три – 13 районів (15 %), чотири – 8 районів (9 %), п'ять – 3 райони (Полтавський (Пл), Хмельницький (Хм), Черкаський (Чрк) та шість у 3 районах

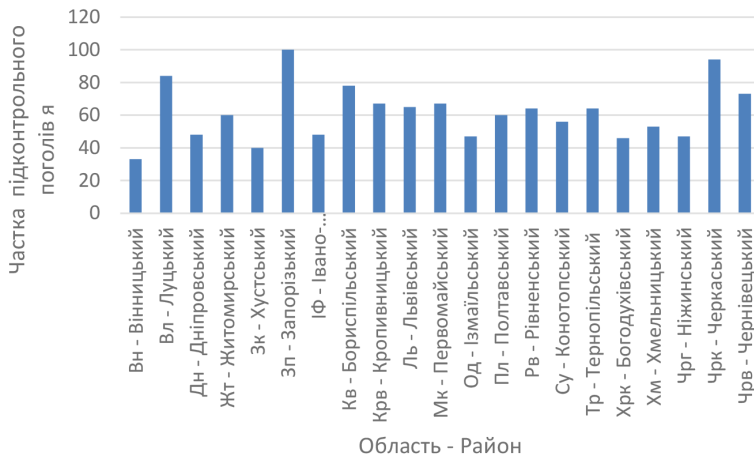

Рис. 2. Найбільша частка підконтрольного поголів'я у районах України

(Білоцерківський (Мо, Бдж, Кон, Птах, Риб, Св) Київської, Львівський (Мо, Мя, Св, Вів, Риб, Кон) Львівської та Чернівецький (Мо, Мя, Св, Вів, Бдж, Риб) Чернівецької областей.

Основними центрами з розміщення підконтрольного поголів'я молочного скотарства є Хмельницький район (23 743 гол.) Хмельницької, Луцький район (19 607 гол.) Волинської та Білоцерківський район (12 123 гол.) Київської, а м'ясного скотарства – Камінь-Каширський (4846 гол.), Ковельський (3110 гол.) райони Волинської, Бориспільський район (4640 гол.) Київської та Ніжинський район (3472 гол.) Чернігівської областей. Найбільша кількість племінних свиней розміщена у Тернопільському районі (21 503 гол.) Тернопільської та Львівському районі (21 079 гол.) Львівської областей, а овець – Шепетівському районі (11 909 гол.) Хмельницької області. Племінне поголів'я коней найбільше у Корюківському районі (225 гол.) Чернігівської та Запорізькому районі (191 гол.) Запорізької областей. Мукачівський та Хустський райони мають найбільше племінних бджолиних сімей, які становлять відповідно 1723 та 1750. Підконтрольна частина кролівництва зосереджена лише в Уманському районі Черкаської області. Щодо галузей птахівництва та рибництва, то найбільша чисельність їх племінної частини розміщена у Бориспільському районі (1384200 гол.) Київської та Богодухівському районі (9300 гол.) Харківської області відповідно.

Також залишається актуальним питання розміщення підконтрольної частини різних галузей тваринництва у природно-кліматичних зонах України. Встановлено, що для більшості галузей тваринництва (молочне скотарство, свинарство, вівчарство, конярство, кролівництво, птахівництво, рибництво) характерно розміщення основного масиву племінних тварин, птахів і видів риб у зоні Лісостепу (рис. 2). Найбільшими зонами, де розміщене племінне м'ясне скотарство та бджільництво залишається Полісся. Тваринництво Степу України загалом і підконтрольної частини зокрема є наразі невизначеним, оскільки території залишається тимчасово не підконтрольними.

За досліджуваними селекційними ознаками різних галузей тваринництва відмічено високий рівень мінливості (табл. 4). Надій, як основна селекційна ознака у молочному скотарстві має широкий діапазон значення. Слід відмітити, що 67 племінних господарств мають середній рівень надою понад 10 т на корову,

Таблиця 3
Розміщення галузей тваринництва у природно-кліматичних зонах України

Галузь тваринництва	Природно-кліматичні зони (гол.; %):		
	Полісся	Лісостеп	Степ
Молочне скотарство	96 209; 27,0	225 874; 63,4	34 147; 9,6
М'ясне скотарство	13071; 60,3	6391; 29,5	2215; 10,2
Свинарство	30 472; 33,5	46 515; 51,1	14 019; 15,4
Вівчарство	3474; 12,8	19 072; 70,2	4634; 17,0
Конярство	297; 28,3	866; 50,3	559; 32,5
Кролівництво	–	4010; 100	–
Бджільництво	6285; 67,0	3097; 33,0	–
Птахівництво	121 800; 4,9	2 359 400; 95,1	–
Рибництво	11 929; 27,3	21 976; 50,4	9733; 22,3

Таблиця 4
Мінливість селекційних ознак за галузями тваринництва

Галузь тваринництва	Селекційна ознака	Lim (Max ... Min)
Молочне скотарство	Середній надій за даними річного звіту, кг	3140 ... 14 044
М'ясне скотарство	Середньодобовий приріст молодняку на підсисанні, г	670 ... 1213
	Середньодобовий приріст молодняку на вирощуванні, г	500 ... 1696
Свинарство	Середньодобовий приріст ремонтного молодняку, г	437 ... 861
Вівчарство	Середній настриг вовни у митому волокні баранів, кг	0,9 ... 6,6
	Середній настриг вовни у митому волокні маток, кг	0,9 ... 3,5
Конярство	Вихід лоша́т на 100 конематок	22 ... 90
Птахівництво	Середня несучість однієї несучки, шт	20* ... 330
Кролівництво	Вихід молодняку від основної самки за окріл	7,8 ... 8
	Вихід молодняку від основної самки за рік	54 ... 59
Рибництво	Середній приріст маси тіла за сезон самок, кг	0,2 ... 3,5
	Середній приріст маси тіла за сезон самців, кг	0,1 ... 3,1
Бджільництво	Одержано меду на бджолину сім'ю за рік, валового, кг	15 ... 115
	Одержано меду на бджолину сім'ю за рік, товарного, кг	1,5 ... 85

* – показник несучості по стаду з розведення страусів

з них 11 стад понад 12 т. Однак, за високих показників надою 33 суб'єкти мають середній надій до 6 т.

У м'ясному скотарстві та свинарстві основною селекційною ознакою вважається середньодобовий приріст. Встановлено, що середньодобовий приріст молодняку м'ясної худоби на підсисанні понад 1 кг мають 18 господарств, у той час на вирощуванні молодняку цей показник отриманий у 23 стадах. У свинарстві, середньодобовий приріст живої маси ремонтного молодняку понад 0,5 кг зафіксовано у 30 стадах. Більш сталими значеннями селекційних ознак характерні для кролівництва.

Висновки. Тривалий військовий час не міг не позначитися на розміру підконтрольної частини тваринництва України. Загальне поголів'я у 2024 році становило 3 036 045 голів, у тому числі 9382 бджолині сім'ї та 43 638 голів різних видів риб. Основними центрами, де сконцентровано підконтрольну частину тваринництва серед областей залишаються Волинська, Київська та Полтавська, а серед районів Луцький, Бориспільський, Полтавський та Черкаський. Основний масив молочного скотарства, свинарства, вівчарства, конярства, кролівництва, птахівництва, рибиництва розміщений у зоні Лісостепу, а м'ясного скотарства та бджільництва – Полісся. Тваринництво Степу України загалом і підконтрольної частини зокрема є наразі невизначеним, оскільки території залишається тимчасово не підконтрольними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бойко О., Гавриш О., Гончар О. Кролівництво України в умовах військового стану (2022-2024 рр.). *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку галузей кролівництва та звірівництва* : матеріали міжнар. наук.-практ. онлайн конф. (4 квітня 2025 р.). Черкаси / НААН, Черкаська дослідна станція біоресурсів. Черкаси, 2025. С. 14–18.
2. Войтенко С. Л., Сидоренко О. В. Генетичні ресурси сільськогосподарських тварин України та вплив на них дії воєнної агресії. *Розведення і генетика тварин*. Київ. 2025. 70. 70–86. DOI:<https://doi.org/10.31073/abg.70.05>
3. Ільницька Т. Є. Конярство під час війни: проблеми сьогодення та стратегії майбутнього. Збереження локальних порід сільськогосподарських тварин: виклик сучасності на шляху до сталого розвитку та біорізноманіття: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 75-річчю з дня затвердження лебединської породи (Суми, 11 червня 2025 р.). – Суми: СНАУ, 2025. С. 102–103.
4. Кудрик Н. А., Туринський В. М., Цвігун А. Т., Цвігун І. А., Яковчук В. С., Тимофійшин І. І. Деякі аспекти розвитку та сучасний стан вівчарства в областях західного регіону України. *Таврійський науковий вісник. Сільськогосподарські науки*. 2024. Вип. 136. Ч. I. С. 253–265. DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2024.136.1.31>
5. Почукалін А. Є. Стан тваринництва України: моніторинг за 2021 рік. Розведення і генетика тварин. 2022. Вип. 64. С. 69–83. DOI: <https://doi.org/10.31073/abg.64.07>
6. Чех О. О. Сучасний стан водних ресурсів Сумської області. Збереження локальних порід сільськогосподарських тварин: виклик сучасності на шляху до сталого розвитку та біорізноманіття: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 75-річчю з дня затвердження лебединської породи (Суми, 11 червня 2025 р.). – Суми: СНАУ, 2025. С. 66–67.

Дата першого надходження статті до видання: 30.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 13.04.2026